

BEZPEČNOSŤ POTRAVÍN

Ciele európskej politiky bezpečnosti potravín sú dvojaké: ochrana zdravia ľudí a záujmov spotrebiteľov a podpora bezproblémového fungovania jednotného európskeho trhu. EÚ preto zaisťuje stanovenie a dodržiavanie noriem kontroly v oblastiach hygieny krmív a potravín, zdravia zvierat a rastlín a prevencie kontaminácie potravín vonkajšími látkami. Únia upravuje aj označovanie potravín a krmív.

PRÁVNY ZÁKLAD

Článok 43, článok 114, článok 168 ods. 4 a článok 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

VŠEOBECNÝ KONTEXT

V dôsledku série kríz v oblasti ľudských potravín a krmív pre zvieratá (napr. epidémie choroby BSE a dioxínovej hrozby) prešla politika bezpečnosti potravín v EÚ na začiatku tisícročia výraznou reformou. Bol stanovený prístup nazývaný „z farmy na stôl“, ktorý zaručuje vysokú úroveň bezpečnosti na všetkých úrovniach procesu výroby a distribúcie všetkých potravinárskych výrobkov uvádzaných na trh v EÚ bez ohľadu na to, či boli vyrobené v EÚ alebo dovezené z tretích krajín. Tento súbor právnych predpisov je komplexným a integrovaným systémom pravidiel vzťahujúcich sa na celý potravinový reťazec, od krmív a zdravia cez ochranu rastlín a výrobu potravín až po spracovanie, skladovanie, prepravu, dovoz, vývoz a maloobchodný predaj.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY

A. Všeobecné právne predpisy

Rámcové nariadenie stanovuje [všeobecné zásady a požiadavky](#) potravinového a krmivového práva EÚ s ohľadom na zásadu predbežnej opatrnosti (2.5.1). V nariadení sa stanovuje prístup založený na hodnotení rizík a všeobecné ustanovenia o vysledovateľnosti potravín a krmív. Zavádza sa ním aj systém rýchleho varovania pre potraviny a krmivá (RASFF), ktorý členským štátom a Komisii umožňuje urýchlenú výmenu informácií a koordináciu reakcií na zdravotné hrozby spôsobené potravinami alebo krmivom. Zriaďuje sa ním aj Európsky úrad pre bezpečnosť potravín (EFSA), ktorého úlohou je vyhodnocovanie všetkých rizík, ktoré sú spojené s potravinovým reťazcom, a informovanie o nich. Po kontrole vhodnosti a v reakcii na európsku iniciatívu občanov týkajúcu sa glyfozátu EÚ preskúmala svoje všeobecné potravinové právo s cieľom zvýšiť transparentnosť posudzovania rizík agentúrou EFSA

a nezávislosť príslušných vedeckých štúdií a zlepšiť spoluprácu s členskými štátmi pri zabezpečovaní expertov a poskytovaní údajov. Takisto sa preskúmajú aj ďalšie kľúčové právne predpisy o nových potravinách, GMO, pesticídoch, materiáloch prichádzajúcich do styku s potravinami a potravinových prísadách, aby sa zosúladi s preskúmaním všeobecného potravinového práva a zvýšila sa transparentnosť.

B. Hygiena potravín

V apríli 2004 bol v rámci prístupu „z farmy na stôl“ prijatý nový legislatívny rámec známy ako balík predpisov v oblasti hygieny, ktorý sa zaoberá [hygienou potravín](#), [ustanovuje osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu](#) a zavádza rámec Spoločenstva na [úradné kontroly produktov živočíšneho pôvodu určených na ľudskú spotrebu](#), ktorý stanovuje aj osobitné pravidlá pre čerstvé mäso, lastúrniky a mlieko a mliečne výrobky. Tento balík ukladá zodpovednosť za hygienu potravín priamo rôznym aktérom v potravinovom reťazci pomocou samoregulačného systému využívajúceho metódu HACCP (analýza nebezpečenstva a kritické kontrolné body), ktorá je monitorovaná úradnými kontrolami, ktoré musia vykonávať príslušné orgány.

C. Kontaminácia potravín

Kontaminácia potravín sa môže vyskytovať prirodzene, alebo môže vyplynúť z postupov pestovania či výrobných procesov. V záujme ochrany verejného zdravia sú stanovené a pravidelne sa preskúmavajú maximálne hodnoty kontaminantov v potravinách, ako sú dusičnany, ťažké kovy a dioxíny. Rezíduá v potravinách môžu pochádzať aj zo zvierat určených na výrobu potravín, ktoré boli liečené veterinárnymi liekmi alebo vystavené pesticídom či biocídnym výrobkom. Sú stanovené maximálne limity rezíduí, ktoré sa pravidelne aktualizujú. Na trh v EÚ sa nesmú uvádzať žiadne potraviny obsahujúce neprijateľné množstvá kontaminujúcich látok.

Okrem toho existujú pravidlá týkajúce sa materiálov prichádzajúcich do styku s potravinami, ako sú materiály na prepravu alebo spracovanie potravín, ako aj obalové materiály a kuchynské potreby alebo riad. [Rámcové nariadenie](#) stanovuje všeobecné požiadavky pre všetky príslušné materiály a predmety a zabezpečuje, aby sa zložky týchto materiálov neprenášali do potravín v množstvách, ktoré sú škodlivé pre ľudské zdravie. Pre 17 materiálov a predmetov prichádzajúcich do styku s potravinami, ktoré sú uvedené v prílohe I k uvedenému nariadeniu, sa môžu prijať špecifické opatrenia EÚ obsahujúce podrobnejšie ustanovenia. Pokiaľ ide napríklad o plasty, boli zavedené obmedzenia na použitie bisfenolu A v plastových fľašiach na dojčenskú výživu.

D. Označovanie potravín

Právny rámec v oblasti označovania potravín má spotrebiteľom zaručiť prístup k jasným, zrozumiteľným a spoľahlivým informáciám o obsahu a zložení výrobkov s cieľom chrániť ich zdravie a najlepšie záujmy. Napríklad alergény, ako je sója, lepek alebo laktóza, musia byť jasne uvedené na obale. Hlavnou novinkou v novom nariadení o poskytovaní [informácií o potravinách spotrebiteľom](#), ktoré sa uplatňuje od decembra 2016, je povinnosť výrobcov uvádzať prítomnosť alergénov v nebalených potravinách, t. j. v reštauráciách a jedálňach, pôvod nespracovaného mäsa (pri niektorých iných druhoch mäsa než hovädzie, pri ktorom už existovala povinnosť uvádzať miesto pôvodu) a prítomnosť imitácií potravín, napríklad rastlinných výrobkov nahrádzajúcich syr alebo mäso. Osobitné ustanovenia o [označovaní pôvodu](#) podrobne stanovujú

požiadavky (s určitými výnimkami) na uvádzanie miesta odchovu a miesta porážky baleného čerstvého, chladeného a mrazeného bravčového, baranieho, kozieho a hydinového mäsa.

Označovanie a prezentácia potravín alebo reklama na ne nesmú zavádzať spotrebiteľov. Existujú jasné pravidlá pre povolené výživové a zdravotné tvrdenia (napríklad „s nízkym obsahom tuku“ alebo „s vysokým obsahom vlákniny“ alebo vyhlásenia o vzťahu medzi potravinami a zdravím). Takéto tvrdenia musia byť založené na vedeckých dôkazoch a možno ich nájsť vo verejnom registri EÚ.

Nové nariadenie o [potravinách pre osobitné skupiny](#) ruší koncept širokej kategórie dietetických potravín a zavádza pravidlá pre osobitné skupiny zraniteľných spotrebiteľov, ako sú dojčatá a malé deti, osoby s osobitnými zdravotnými ťažkosťami a osoby s diétou so zníženou energetickou hodnotou na reguláciu telesnej hmotnosti.

E. Látky prídavané do potravín

Potravinárske prídavné látky, enzýmy alebo arómy, známe aj ako látky zlepšujúce vlastnosti potravín, sú látky, ktoré sa bežne ako také nekonzumujú, ale zámerne sa prídávajú do potravín na určitý technologický účel, napríklad zafarbenie, osladenie alebo konzerváciu. Sú zavedené pravidlá, ktoré upravujú postup povoľovania, podmienky používania a označovanie týchto látok. To isté platí pre výživové doplnky, ako sú vitamíny a minerály, ktoré sa môžu prídávať do potravín v záujme ich obohatenia alebo zdôraznenia ich osobitej výživovej vlastnosti za predpokladu, že sú uvedené na osobitných zoznamoch povolených látok a ich povolených zdrojov.

F. Zdravie zvierat a rastlín

Predpisy EÚ obsahujú všeobecné ustanovenia o sledovaní, oznamovaní a liečbe infekčných chorôb a ich vektorov v záujme zaistenia bezpečnosti potravinového reťazca. [Súčasný legislatívny rámec pre organizáciu úradných kontrol](#) bol ustanovený s cieľom zabezpečiť overovanie dodržiavania právnych predpisov o potravinách a krmivách a predpisov o zdraví a dobrých životných podmienkach zvierat. V máji 2013 Komisia predstavila nový legislatívny balík, ktorý zahŕňa návrhy týkajúce sa zdravia zvierat a rastlín, rastlinného reprodukčného materiálu a úradných kontrol. Balík opatrení umožňuje ochranu zdravia rastlín viac založenú na riziku, ktorej cieľom je zvýšenie účinnosti úradných kontrol, aby sa zabránilo potravinovým krízam a prípadom podvodu v najväčšej možnej miere. Výsledný nový právny rámec EÚ pre zdravie zvierat (nariadenie o [prenosných chorobách zvierat](#)) prijatý v marci 2016 a uplatniteľný od apríla 2021 sa zameriava na prevenciu a eradikáciu chorôb zvierat vyjasnením zodpovednosti a zabezpečením včasného odhalenia a kontroly. Nový režim zdravia rastlín (nariadenie o [ochranných opatreniach proti škodcom rastlín](#)) je zameraný na ochranu plodín, ovocia, zeleniny a lesov proti vstupu alebo rozšíreniu škodcov alebo chorôb rastlín. Z prevažnej časti sa bude uplatňovať od decembra 2019, tak ako aj [nové nariadenie o úradných kontrolách](#), ktoré sa bude od danej chvíle vzťahovať aj na zdravie rastlín a vedľajšie živočíšne produkty.

G. Právne predpisy v oblasti krmív a označovania krmív

Prevádzkovatelia krmivárskych podnikov musia zabezpečiť, aby všetky stupne výroby, spracovania a distribúcie, ktoré spadajú pod ich kontrolu, boli v súlade s pravidlami

EÚ pre [hygienu krmív](#), a musia zaručiť úplnú vysledovateľnosť. To sa týka aj dovozu krmív z tretích krajín a vývozu krmív do tretích krajín. Poľnohospodári sú pri kŕmení zvierat chovaných na výrobu potravín povinní udržiavať riziko biologickej, chemickej a fyzickej kontaminácie krmiva, zvierat a živočíšnych produktov na čo najnižšej primerane dosiahnuteľnej úrovni. Osobitná smernica stanovuje maximálne hodnoty [nežiaducich látok v krmivách pre zvieratá](#) vrátane ťažkých kovov a zakazuje riedenie kontaminovaných kŕmnych surovín. Pravidlá [označovania krmív a ich uvádzania na trh](#) sú stanovené s cieľom zaistiť vysokú úroveň bezpečnosti krmív, a tým ochranu verejného zdravia, a poskytnúť primerané informácie používateľom a spotrebiteľom. Ustanovenia o [veterinárnych liekoch](#) a [medikovaných krmivách](#) boli aktualizované dvoma novými nariadeniami (nariadenie (EÚ) [2019/6](#) a [2019/4](#)).

H. Nové potraviny

Nové potraviny, t. j. potraviny, ktoré sa v EÚ pred májom 1997 nekonzumovali vo významnej miere, sa musia podrobiť posúdeniu bezpečnosti pred ich uvedením na trh v EÚ. Od roku 2018 sa uplatňuje [nové nariadenie](#), ktoré uľahčuje prístup k inovatívnym potravinám a zároveň zachováva vysokú úroveň bezpečnosti potravín. Pre celú EÚ zavádza zjednodušený, centralizovaný on-line postup povoľovania nových potravín a tradičných potravín z tretích krajín (ktoré sa v EÚ považujú za nové potraviny). Pred udelením povolenia EFSA vykoná centralizované vedecké hodnotenie bezpečnosti, pričom sa definujú podmienky používania a označenia ako potraviny a požiadavky na označovanie. Všetky povolené nové potraviny budú na pozitívnom zozname. Pokiaľ nenadobudnú účinnosť osobitné právne predpisy o potravinách vyrábaných z klonovaných zvierat, patria takéto potraviny do oblasti pôsobnosti tohto nariadenia, a treba ich preto náležite označovať.

I. Geneticky modifikované organizmy (GMO)

GMO označuje „organizmus s výnimkou ľudských bytostí, ktorého genetický materiál bol zmenený spôsobom, ktorý sa prirodzene počas pohlavného rozmnožovania a/alebo prirodzenej rekombinácie nevyskytuje“^[1]. Rastliny môžu byť upravené s použitím modernej biotechnológie, napríklad tak, aby boli odolné voči chorobám alebo mali vyššie výnosy. Na základe zásady predbežnej opatrnosti vytvorila EÚ prísny právny rámec pre pestovanie alebo uvádzanie GMO, ktoré sa používajú v potravinách alebo krmivách, na trh. Pred uvedením akéhokoľvek GMO na trh EFSA v spolupráci s vedeckými subjektmi členských štátov vykoná vedecké hodnotenie rizika, aby sa vylúčilo akékoľvek nebezpečenstvo pre zdravie ľudí alebo zvierat a pre životné prostredie. Po prijatí stanoviska EFSA Komisia (ktorá sa od neho môže odchyliť) pripraví návrh rozhodnutia o udelení alebo zamietnutí povolenia, o ktorom hlasuje kvalifikovanou väčšinou odborný výbor zložený zo zástupcov členských štátov. V prípade nevydania stanoviska, t. j. ak sa nedosiahne kvalifikovaná väčšina ani za povolenie, ani proti povoleniu, prijíma konečné rozhodnutie Komisia. Každá povolená potravina alebo krmivo vyrobené z GMO alebo obsahujúce GMO sa musí dať vysledovať a ako také jasne označiť, aby sa spotrebiteľia mohli uvedomelo rozhodnúť. Členské štáty môžu pestovanie plodín obsahujúcich GMO na svojom území [obmedziť alebo zakázať](#), aj keď je to na úrovni EÚ povolené.

---

[1]Smernica EÚ 2001/18/ES (Ú. v. ES L 106, 17.4.2001).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Po škandále s konským mäsom a ďalších podvodoch s potravinami Parlament vyzval na povinné uvádzanie pôvodu najmä v prípade mäsa používaného ako zložka v spracovaných potravinách. Parlament a Rada sa dohodli na nových pravidlách s cieľom sprísniť úradné kontroly potravín a zlepšiť tak výsledovateľnosť potravín a boj proti podvodom. Počas rokovaní sa Parlamentu podarilo posilniť presadzovanie práva v súvislosti s podvodnými alebo klamlivými praktikami. Parlament osobitne dbá aj na ohrozovanie zdravia spotrebiteľov v súvislosti s klonovanými zvieratami a nanomateriálmi či GMO. Skúma a pravidelne odmieta návrhy na povolenie alebo obnovenie povolenia nových geneticky modifikovaných rastlín, napr. kukurice alebo sóje.

V nadväznosti na obavy týkajúce sa rizík, ktoré predstavuje používanie herbicídnej látky glyfozát v poľnohospodárstve, Parlament zriadil v roku 2018 osobitný výbor (PEST), aby preskúmal postup EÚ pri schvaľovaní pesticídov. Počas revízie všeobecného potravinového práva zameranej na väčšiu transparentnosť v celom potravinovom reťazci Parlament bojoval za to, aby bolo zaistené uverejňovanie štúdií o bezpečnosti predtým, než sa povolí uvedenie výrobku na trh.

Tina Ohliger
05/2019

